

Найчук Антон Віталійович
Черелюк Юрій Миколайович

Релігійна ідентичність у політичній трансформації сучасного українського суспільства

УДК 322:316.647.8(477)"20"

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-4.20>

Стаття поширюється на умовах ліцензії
CC BY 4.0

Найчук Антон Віталійович
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри політології
та філософії
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка
вул. Огієнка, 61,
Кам'янець-Подільський,
Хмельницька область, Україна
ORCID: 0000-0002-9906-6645

Черелюк Юрій Миколайович
аспірант кафедри політології
та філософії
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка
вул. Огієнка, 61,
Кам'янець-Подільський,
Хмельницька область, Україна
ORCID: 0009-0006-9212-145X

Стаття присвячена аналізу феномена релігійної ідентичності в контексті політичної трансформації сучасного українського суспільства. Актуальність дослідження зумовлена комплексом внутрішніх і зовнішніх чинників, серед яких – деколонізаційні процеси, демократизація, європейська інтеграція та повномасштабна збройна агресія російської федерації. Підкреслюється роль релігійної ідентичності в умовах руйнування традиційних соціальних структур, зокрема її функції із забезпечення психологічної стабільності, суспільної солідарності та мобілізації суспільства. Наголошено, що український досвід є показовим для розуміння впливу ідентичнісних чинників на процеси державотворення, оскільки поєднує релігійні та національні компоненти у боротьбі за суверенітет і демократію, демонструючи взаємозалежність духовного та політичного вимірів сучасності.

Метою статті є з'ясування ролі релігійної ідентичності в процесах політичної трансформації сучасного українського суспільства.

Методологічну основу дослідження становлять системний, історичний та соціокультурний підходи, що дали змогу простежити еволюцію релігійної ідентичності, проаналізувати взаємозв'язок між релігійними та політичними процесами, а також охарактеризувати особливості конфесійного ландшафту України в умовах політичних зламів і воєнних загроз.

Результати дослідження доводять, що релігійна ідентичність, будучи динамічним і поліфункціональним феноменом, виконує інтеграційну, мобілізаційну та легітимуючу функції, але водночас здатна генерувати ризики політизації та конфліктогенності. В сучасних умовах вона перетворилася на один із ключових компонентів національної самосвідомості та засобів мобілізації й консолідації українського суспільства. Проаналізовано основні етапи трансформації релігійної ідентичності – від відродження після радянського періоду до створення Православної Церкви України та отримання Томосу як символів духовної незалежності. Відзначено тенденцію відмежування від структур, пов'язаних із концептом «руського миру», що підсилює значення релігійної ідентичності як чинника суспільної стійкості та опору зовнішній агресії.

Ключові слова: релігія, релігійна ідентичність, політична трансформація, національна свідомість, конфесійний ландшафт, Православна Церква України.

Вступ. Сучасне українське суспільство перебуває у стані глибокої політичної трансформації, зумовленої процесами деколонізації, демократизації, європейської інтеграції, та, особливо, збройною агресією російської федерації. У цих умовах релігійна ідентичність постає не лише духовно-культурним феноменом, а й одним з ключових чинників суспільно-політичних змін. Вона значною мірою визначає механізми національної консолідації, сприяє мобілізації громадянського опору, формує символічний простір політичної легітимності та задає ціннісні орієнтири суспільного розвитку.

Водночас політична трансформація сучасної України істотно впливає на релігійний простір. Спостерігається інституційне зміцнення Православної Церкви України як символу духовної незалежності, посилюється відмежування від релігійних структур, пов'язаних з ідеологією «руського миру», активізуються нові форми співпраці між релігійними організаціями, державними інституціями та громадянським суспільством. За цих умов релігійна ідентичність виходить за межі приватного життя та набуває значення ресурсу політичної комунікації, суспільної солідарності та протидії зовнішній агресії.

Актуалізує досліджувану проблематику також її глобальний вимір. В умовах зростання ролі ідентичнісних чинників у політичних процесах,

український досвід постає унікальним прикладом поєднання релігійної та національної ідентичності у боротьбі за державний суверенітет і демократію. Вивчення цього феномену є важливим не лише для розуміння внутрішніх суспільних трансформацій, а й для осмислення ширших тенденцій взаємодії релігії та політики у сучасному світі.

Мета статті полягає у з'ясуванні ролі релігійної ідентичності в процесах політичної трансформації сучасного українського суспільства.

Методи дослідження. У дослідженні використано системний, історичний та соціокультурний підходи, що забезпечили можливість аналізу релігійної ідентичності у взаємозв'язку з політичними процесами, простеження її еволюції та характеристики конфесійного ландшафту України в умовах політичних трансформацій та воєнних загроз.

Результати. Останні десятиліття засвідчили, що релігія не зникла із суспільного простору сучасної України, а лише змінила форми своєї присутності та механізми впливу. У країнах Центрально-Східної Європи, зокрема й Україні, після падіння «комуністичних» режимів вона перетворилася на маркер національної ідентичності. За даними дослідницького центру Pew, релігія відновила статус важливого чинника як індивідуальної, так і національної ідентичності у багатьох державах регіону, де впро-

довж тривалого часу релігійна практика перебувала під забороною, а суспільство зазнавало тиску атеїстичної ідеології [10]. Саме в цей період в країнах спостерігалось зростання значення релігійної приналежності для самовизначення громадян, що тісно корелювало з ростом ролі національної ідентичності. У низці країн процеси релігійного відродження супроводжувалися поживавленням суспільно-політичних дискусій щодо місця релігійних цінностей у державному житті. Релігія повертається в публічну сферу не лише як моральний авторитет, але й як символічний актор, здатний визначати рамки політичних дебатів та виконувати функцію легітимації влади.

Україна в цьому контексті демонструє подібні тенденції, проте її досвід має специфічний характер. На момент проголошення незалежності Україна підійшла з фактично зруйнованою релігійною ідентичністю, що стало наслідком тривалого домінування атеїстичної ідеології радянського періоду. Збереження релігійних традицій частково зберіглося переважно в регіонах Західної України, де релігія виконувала не лише духовну, але й консолідуючу функцію. Вітчизняні процеси релігійного відродження та зростання значення релігійної ідентичності відбуваються в умовах деколонізаційних практик, цивілізаційного вибору на користь європейської інтеграції, а також збройної агресії російської федерації. У цьому сенсі український випадок є особливо показовим для розуміння ширших трансформацій у регіоні.

В умовах сучасної суспільної нестабільності релігійна ідентичність набуває особливого значення як чинник формування та збереження етнічної й національної самоідентифікації, активізуючи процеси підтримки особистої самототожності. Вона виступає не лише елементом духовної культури, але й одним із ключових механізмів підтримки соціальної цілісності в кризових ситуаціях. Як важлива форма соціальної ідентичності, вона є інтегральним, поліструктурним і багаторівневим феноменом, що виявляється на різних рівнях та у різноманітних формах. Її зміст розкривається через свідоме конструювання або опосередковане засвоєння релігійних уявлень, цінностей, переконань, а також ритуалів і обрядів, характерних для певної релігійної спільноти. Водночас сутність релігійної ідентичності не зводиться лише до формальної конфесійної належності, а охоплює цілісну систему світоглядних орієнтацій індивіда [1, с. 129] та соціокультурних практик, що визначають поведінкові моделі та ціннісні пріоритети індивіда. У періоди значних соціальних трансформацій і воєнних конфліктів релігійна ідентичність здатна виконувати стабілізуючу функцію, виступаючи ресурсом психологічної безпеки, колективної солідарності та політичної мобілізації. Крім того, вона сприяє зміцненню національної єдності,

інтегруючи релігійні традиції у широкий культурно-цивілізаційний контекст і надаючи сенс державницьким наративам.

У науковій літературі виокремлюють два підходи до розуміння релігійної ідентичності. Перший підхід трактує її як категорію релігійної свідомості, змістом якої є усвідомлення співвідношення з релігійними ідеями та цінностями. У цьому контексті релігійна ідентичність постає як загальна самохарактеристика індивіда у сфері віри, що відображає його особистісне ставлення до священного. Таке ставлення може набувати форми внутрішньої установки щодо надприродних властивостей певних символів і знаходити вираження у формулі: «Я – віруючий».

Другий підхід визначає релігійну ідентичність, насамперед, як форму належності до конкретної релігії чи релігійної спільноти, тобто як належність індивіда до певної релігійної організації. У цьому випадку релігійна ідентичність фіксує конфесійну приналежність та проявляється у формулі: «Я – християнин-католик», «Я – буддист», «Я – мусульманин» тощо [8, с. 52–53].

Релігійна ідентичність визначається як сукупність вірувань, цінностей, практик і сприйняття, що формуються в особистості внаслідок її релігійного досвіду, взаємодії з релігійною спільнотою та впливу культурного середовища. Вона відображає спосіб, у який індивід ідентифікує себе в релігійному контексті, його ставлення до власної релігії, віри, духовних практик та спілкування в межах релігійної спільноти. Релігійна ідентичність здатна впливати на різні аспекти життя людини, зокрема на моральні орієнтири, світогляд, соціальні взаємини з іншими людьми та практичну поведінку [3, с. 55].

Перебіг процесів самовизначення окремих народів у різних регіонах світу засвідчив, що релігійна ідентичність не є статичним утворенням, а постає як динамічна система, що конструюється індивідами та спільнотами. Цей феномен, маючи складний, багатовимірний і поліфункціональний характер, зазнає трансформацій як на суспільному, так і на індивідуальному рівнях [6, с. 50], реагуючи на політичні, соціальні чи культурні зміни.

Посилення релігійної ідентичності в українському суспільстві особливо помітне з другої половини 2001 року, що пов'язано з візитом Папи Римського Івана Павла II до України [2]. Ця подія стала значущим імпульсом для релігійного відродження та активізації міжконфесійного діалогу. Так, за даними Центру Разумкова, релігія стабільно виступає одним із ключових чинників суспільної довіри та самоідентифікації. Упродовж 2000-х років спостерігалось значне зростання частки віруючих громадян, яка у подальшому утримувалась на стабільно високому рівні – в середньому 70%. Водночас показовим є зростання цього показника у 2014 та 2022 роках, що засвідчує його чутливість

до кризових і воєнних обставин [5, с. 4]. Водночас Україна входить до широкої православної спільноти, і не лише за чисельністю віруючих, але й за розвиненою інституційною структурою. Зокрема, на початок 2020-х років серед 36800 зареєстрованих релігійних громад 19771 належали до православних, що становило 53,7% від загальної кількості [7, с. 177].

Не менш важливою тенденцією стало відчутне дистанціювання громадян від релігійних структур, асоційованих із концептом «руського миру» в умовах повномасштабної війни, а також зростання підтримки ПЦУ, яка дедалі більше сприймається як складова державницького наративу та ідентифікаційної матриці українського суспільства [5, с. 18].

Події Революції Гідності засвідчили, що релігійна ідентичність здатна виконувати роль інтеграційного чинника для українського суспільства. У цей період релігійні переконання стали одним із ключових елементів соціального руху, визначивши його морально-ціннісну основу та емоційне забарвлення. Саме на Майдані сформувалася нова форма релігійної ідентичності, яка проявилася у спільній діяльності, взаємній підтримці та міжконфесійному порозумінні, що сприяло утвердженню атмосфери толерантності у міжконфесійній взаємодії.

Після Майдану релігійна ідентичність українців продовжувала відображати різноманіття релігійних переконань і практик. Водночас спостерігалось зростання зацікавленості у появі нових релігійних об'єднань та пошуку альтернатив традиційним релігійним інституціям. Ця тенденція супроводжувалася динамікою міжрелігійних відносин, що відображала поліконфесійність та плюралізм світоглядних орієнтацій у суспільстві [3, с. 56].

Упродовж останніх років розколи у релігійному середовищі України та їхнє політичне використання набули значного впливу на формування української ідентичності та національної самосвідомості. Релігія та релігійні актори виявилися важливими чинниками в процесі окупації Криму та в динаміці гібридної війни на сході України з 2014 року. Від початку повномасштабного вторгнення росії у лютому 2022 року їхній вплив поширився на суспільні процеси в Україні загалом [9, р. 1].

У 2017–2018 роках українська влада активізувала дії, спрямовані на канонічне утвердження національної Церкви. Кульмінацією цього стало створення у грудні 2018 року нової церковної структури – Православної Церкви України (ПЦУ), що відбулося у результаті об'єднання УПЦ КП та УАПЦ. У січні 2019 року Вселенський патріарх Варфоломій I вручив новообраному предстоятелю ПЦУ Митрополиту Епіфанію, а також тогочасному Президенту України П. Порошенку Патріарший і Синодальний Томос, який засвідчив надання автокефалії Православній Церкві України. Його отримання спричи-

нило суттєві зміни у релігійній ідентичності українців, що вплинули на їхню самосвідомість, релігійні практики й сприйняття суспільства.

Варто відзначити, що ставлення українців до отримання Томосу значно різнилося. Для значної частини суспільства цей акт став символом духовної незалежності та важливим кроком у зміцненні української державності. Його сприймали як значне історичне досягнення, що закріпило суверенітет України в духовній сфері та підтвердило автентичність українців як нації. Водночас існувала й інша група громадян, яка ставилася до отримання Томосу з амбівалентністю або негативом. Зокрема прихильники РПЦ розглядали цю подію як неприйнятну, інтерпретуючи її як порушення традиційного канонічного порядку [3, с. 56].

У сучасному українському суспільстві, особливо після 2014–2022 років, релігійна ідентичність переживає динамічну трансформацію під впливом війни, державної політики, автономізації церков та глобальних культурних трендів. За даними соціологічного дослідження, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології (KMIC), більшість громадян України на кінець 2024 року чітко декларують свою релігійну приналежність. Питання про ставлення до створення єдиної Православної Церкви та законодавчих обмежень окремих релігійних організацій демонструють, що релігійна самоідентифікація залишається значимим чинником суспільної солідарності [4].

Релігійна ситуація в Україні охоплює не лише православний сегмент. Важливу роль у релігійному житті країни відіграють також католицькі конфесії, які демонструють зрілість у формулюванні власної суб'єктності на глобальному рівні. Зокрема, греко-католицька церква заявила про себе як про найбільшу східно-католицьку церкву, що поєднує традиційність із сучасністю, інтелектуальним потенціалом та динамічністю структури [7, с. 179].

Поруч із православ'ям і католицизмом в Україні активно поширюються протестантські течії, зокрема, баптизм, адвентизм, п'ятидесятництво, свідки Єгови, а також розвиваються різноманітні харизматичні рухи. Як зазначає П. Яроцький, ці процеси сприяють утвердженню конфесійної рівноваги, зміцненню толерантності та забезпеченню стабільності в українському суспільстві [1, с. 129].

Висновки. Аналіз динаміки релігійної ідентичності доводить, що вона перестала бути виключно приватною сферою вірувань і набула значення вагомого чинника політичної трансформації в Україні. Релігійна ідентичність перетворилася на один із ключових компонентів національної самосвідомості та на важливий засіб мобілізації та консолідації суспільства в умовах війни. Поєднання відродження релігійності після радянського періоду з низкою ключових політичних зламів (Революція Гідності, події 2014 року, повномасштабне

вторгнення 2022 року) і протистояння зовнішній агресії прискорило трансформацію конфесійного ландшафту, зокрема сприяло посиленню позицій Православної Церкви України, перетворивши її на помітний елемент державницького наративу, що одночасно породило суспільні дискусії.

Інституційні зміни (створення та легітимація ПЦУ, отримання Томосу) виступили ключовим механізмом цих зрушень, підсилюючи як консолідуючий потенціал релігії – психологічну опору, символічну згуртованість та мобілізаційні ресурси в умовах кризи, так і конфліктогенний аспект, що полягає у політизації, інструменталізації та ризиках поляризації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волотовська В. Релігійна ідентичність українців в умовах російської агресії: теоретико-методологічні підходи. *Культурологічний альманах*. 2024. Вип. 2 (10). С. 125–137. URL : <https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/382>
2. Воропаєва Т. Формування національної та релігійної ідентичності громадян України (1993–2010 рр.). Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. URL : https://www.etnolog.org.ua/index.php?id=107&option=com_content&task=view&utm_source=chatgpt.com
3. Опанасюк Е., Панчук І. Динаміка релігійної ідентичності в Україні за останнє десятиліття. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філософія» : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, 2024. № 26. С. 54–60. URL : <https://journals.oa.edu.ua/Philosophy/article/view/4122/3769>
4. Релігійна самоідентифікація українців, ставлення до створення єдиної Православної Церкви та до Закону про заборону окремих релігійних організацій. USP. Український соціологічний портал. 16.10. 2024. URL : https://usp-ltd.org/relihiyna-samoidentyfikatsiia-ukrayintsiv-stavlennia-do-stvorennia-iedynoi-pravoslavnoi-tserkvy-ta-do-zakonu-pro-zaboronu-okremykh-relihiynykh-orhanizatsij/?utm_source=chatgpt.com
5. Українське суспільство, держава і церква під час війни. Церковно-релігійна ситуація в Україні – 2024 (Інформаційні матеріали) / Ю. Якименко (керівник проєкту), А. Биченко, М. Міщенко. Київ, 2025. 115 с. URL : <https://razumkov.org.ua/images/2025/01/28/2024-Religiya-religion-FIN.pdf>
6. Филипович Л. Релігійні ідентичності в Україні: постановка проблеми. *Українське релігієзнавство*. 2016. № 80. С. 47–52. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukr_2016_80_9
7. Филипович Л., Владиченко Л. Місце і роль України в геополітичному переформатуванні світу: релігієзнавчі аспекти. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2022. Випуск 2(176). Том 1. С. 169–185. URL : <https://multiversum.com.ua/index.php/journal/article/download/506/442/>
8. Чернописька В. Феномен релігійної ідентичності: філософсько-правове конструювання змісту. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки».

2023. № 3 (39). С. 51–56. URL : <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/nov/32084/10.pdf>

9. Brylov D., Kalenychenko T., Kryshtal A. Mapping the Religious Landscape of Ukraine. *Peaceworks*. 2023. № 193. URL : https://www.usip.org/sites/default/files/2023-10/pw_193-mapping_religious_landscape_ukraine.pdf?utm_source=chatgpt.com

10. Religious Belief and National Belonging in Central and Eastern Europe. *Pew Research Center*. 10. 05. 2017. URL : https://www.pewresearch.org/religion/2017/05/10/religious-belief-and-national-belonging-in-central-and-eastern-europe/?utm_source=chatgpt.com

REFERENCES:

1. Volotovska V. (2024). Relihiyna identychnist ukrayintiv v umovakh rosiyskoyi ahresiyi: teoretyko-metodolohichni pidkhody [Religious identity of Ukrainians in the conditions of Russian aggression: theoretical and methodological approaches]. *Kulturolohichnyy almanakh*. Vyp. 2 (10). P. 125–137. URL : <https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/382> [In Ukrainian].
2. Voropayeva T. Formuvannya natsionalnoyi ta relihiynoyi identychnosti hromadyan Ukrayiny (1993–2010 rr.) [Formation of national and religious identity of citizens of Ukraine (1993–2010)]. *Instytut mystetstvoznavstva, folklorystyky ta etnolohiyi im. M. T. Rylskoho NAN Ukrayiny*. URL : https://www.etnolog.org.ua/index.php?id=107&option=com_content&task=view&utm_source=chatgpt.com [In Ukrainian].
3. Opanasyuk E., Panchuk I. (2024) Dynamika relihiynoyi identychnosti v Ukrayini za ostannye desyatlittya [Dynamics of religious identity in Ukraine over the last decade]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiya"*. Seriya "Filosofiya" : naukovy zhurnal. Ostroh : Vyd-vo NaUOA. № 26. P. 54–60. URL : <https://journals.oa.edu.ua/Philosophy/article/view/4122/3769> [In Ukrainian].
4. Relihiyna samoidentyfikatsiya ukrayintsiv, stavlennya do stvorennia yedynoyi Pravoslavnoyi Tserkvy ta do Zakonu pro zaboronu okremykh relihiynykh orhanizatsiy. (2024) [Religious self-identification of Ukrainians, attitude to the creation of a single Orthodox Church and to the Law on the prohibition of certain religious organizations]. *USP. Ukrayinskyy sotsiolohichnyy portal*. URL : https://usp-ltd.org/relihiyna-samoidentyfikatsiia-ukrayintsiv-stavlennia-do-stvorennia-iedynoi-pravoslavnoi-tserkvy-ta-do-zakonu-pro-zaboronu-okremykh-relihiynykh-orhanizatsij/?utm_source=chatgpt.com [In Ukrainian].
5. Ukrayinske suspilstvo, derzhava i tserkva pid chas viyny. Tserkovno-relihiyna sytuatsiya v Ukrayini – 2024 (Informatsiyni materialy). (2025) [Ukrainian society, state and church during the war. Church and religious situation in Ukraine – 2024 (Information materials)] / Yu. Yakymenko (kerivnyk proyektu), A. Bychenko, M. Mishchenko. Kyiv. 115 p. URL : <https://razumkov.org.ua/images/2025/01/28/2024-Religiya-religion-FIN.pdf> [In Ukrainian].
6. Fylypovych L. (2016). Reoihiyni identychnosti v Ukrayini: postanovka problemy [Religious identities in Ukraine: statement of the problem]. *Ukrayinske relihiyeznavstvo*. № 80. P. 47–52. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukr_2016_80_9 [In Ukrainian].

7. Fylypovych L., Vladychenko L. (2022). Mistse i rol Ukrainy v heopolitychnomu pereformatuvanni svitu: relihiyeznavchi aspekty [The place and role of Ukraine in the geopolitical reformatting of the world: religious studies aspects]. *Multyversum. Filosofskyi almanakh*. Vypusk 2(176). Tom 1. P. 169–185. URL : <https://multiversum.com.ua/index.php/journal/article/download/506/442/> [In Ukrainian].

8. Chornopyska V. (2023). Fenomen relihiynoyi identychnosti: filosofsko-pravove konstruyuvannya zmistu [The phenomenon of religious identity: philosophical and legal construction of content]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politehnika"*. Seriya: "Yurydychni

nauky". № 3 (39). P. 51–56. URL : <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/nov/32084/10.pdf> [In Ukrainian].

9. Brylov D., Kalenychenko T., Kryshtal A. (2023). Mapping the Religious Landscape of Ukraine. *Peaceworks*. № 193. URL : https://www.usip.org/sites/default/files/2023-10/pw_193-mapping_religious_landscape_ukraine.pdf?utm_source=chatgpt.com

10. Religious Belief and National Belonging in Central and Eastern Europe. (2017). Pew Research Center. URL : https://www.pewresearch.org/religion/2017/05/10/religious-belief-and-national-belonging-in-central-and-eastern-europe/?utm_source=chatgpt.com

Religious identity in the political transformation of contemporary Ukrainian society

Naichuk Anton Vitaliyovych

Candidate of Philosophy Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Politological and Philosophical
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko
National University
Ohienko str., 61, Kamianets-Podilskyi,
Khmelnitskyi region, Ukraine
ORCID: 0000-0002-9906-6645

Cherelyuk Yuriy Mykolayovych

Postgraduate Student at the Department
of Political Science and Philosophy
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko
National University
Ohienko str., 61, Kamianets-Podilskyi,
Khmelnitskyi region, Ukraine
ORCID: 0009-0006-9212-145X

This article analyses the phenomenon of religious identity in the context of the political transformation of contemporary Ukrainian society. The relevance of this research is determined by a complex of internal and external factors, including decolonization processes, democratization, European integration, and full-scale armed aggression by the Russian Federation. The role of religious identity in the context of the destruction of traditional social structures is emphasized, in particular its functions of ensuring psychological stability, social solidarity, and mobilization of society. It is emphasized that the Ukrainian experience is indicative for understanding the influence of identity factors on the processes of state building, as it combines religious and national components in the struggle for sovereignty and democracy, demonstrating the interdependence of the spiritual and political dimensions of modernity.

The purpose of the article is to clarify the role of religious identity in the processes of political transformation of modern Ukrainian society.

The methodological basis of the study consists of systemic, historical, and sociocultural approaches, which made it possible to trace the evolution of religious identity, analyse the relationship between religious and political processes, and characterize the peculiarities of Ukraine's confessional landscape in the context of political upheavals and military threats. The results of the study prove that religious identity, being a dynamic and multifunctional phenomenon, performs integrative, mobilizing, and legitimizing functions, but at the same time is capable of generating risks of politicization and conflict. In modern conditions, it has become one of the key components of national self-awareness and a means of mobilizing and consolidating Ukrainian society. The main stages of the transformation of religious identity are analysed – from its revival after the Soviet period to the creation of the Orthodox Church of Ukraine and the receipt of the Tomos as symbols of spiritual independence. A tendency to distance oneself from structures associated with the concept of the "Russian world" is noted, which reinforces the importance of religious identity as a factor of social stability and resistance to external aggression.

Key words: religion, religious identity, political transformation, national consciousness, confessional landscape, Orthodox Church of Ukraine.

Дата першого надходження рукопису до видання: 28.08.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 23.09.2025
Дата публікації: 10.10.2025